

Utvecklingsstrategi för vatten och avlopp

Utvecklingsstrategin för vatten och avlopp skapar förutsättningar för tillväxt genom hållbara och kostnadseffektiva lösningar för företag, medborgare och kommunen som helhet.

Kommunfullmäktige 2022-12-19

Utvecklingsstrategi för vatten och avlopp

Beslutad av kommunfullmäktige 2022-12-19

Produktion:

Samhällsbyggnadsförvaltningen, Umeå kommun

Politisk beredning:

Kommunstyrelsens planeringsutskott

Webbplats: www.umea.se/vastrategi

Flygbilder: Lars Lindh

Omslagsbild: Vakin

Övriga foton, kartor, grafik och illustrationer: Umeå kommun där inte annat ange

Innehållsförteckning

Utvecklingsstrategi för vatten och avlopp.....	4
Syfte	4
Utvecklingsstrategin - delar till en helhet.....	6
Koppling till översiktsplanen	8
Samhällsekonomi.....	9
VA-policy	10
Övergripande	11
Vatten	12
Avlopp	13
Dagvatten.....	14

Utvecklingsstrategi för vatten och avlopp

Syfte

Umeå kommun har tagit fram en utvecklingsstrategi för vatten och avlopp i syfte att

- trygga dricksvattenförsörjningen
- främja tillväxt
- skapa goda förutsättningar för näringslivet
- uppnå "god status" i vattenförekomsterna
- kommunicera och informera med kund- och medborgarfokus
- belysa samhällsekonomi i en helhet
- främja vattensamverkan
- framtidssäkra den fysiska planeringen och klimatsäkra befintliga system
- främja kostnadseffektiva och hållbara avloppslösningar
- etablera en ändamålsenlig samordnad miljöövervakning
- säkerställa vattenkvaliteten vid våra badplatser

Trygg dricksvattenförsörjning

Tillgång till rent dricksvatten är en grundförutsättning för en hållbar samhällsutveckling. Tillgången till dricksvatten ska vara trygg och säker i ett mycket långt tidsperspektiv.

Främja tillväxt

Hantering av vatten- och avloppsfrågor i kommunen måste säkerställas så att en tillväxt mot 200 000 personer år 2050 kan realiseras på ett så hållbart sätt som möjligt. Tillväxten till år 2050 sker utifrån fastställda strategier för staden, orterna, byarna samt genom omvandling av fritidsområden.

Näringslivet

Kommunen ska skapa goda förutsättningar för näringslivet i frågor som rör vatten och avlopp. Detta realiseras genom allmän och enskild försörjning utifrån legala aspekter, kapacitetskrav och behov.

God status

EU:s vattendirektiv har tagits fram för att skapa en enhetlig förvaltning av unionens vatten. Syftet är att vi ska ta hand om våra vattenresurser så att kommande generationer får tillgång till vatten av bra kvalitet och i tillräcklig mängd. Utvecklingsstrategin säkerställer genomförandet av arbetet, uppfyllande av miljökvalitetsnormer och övriga insatser i de åtgärdsprogram som vattenmyndigheten fastställer.

Kund- och medborgarfokus

Medborgarna ska kunna veta förutsättningarna för hur vatten- och avloppsfrågor kommer att hanteras i det område de bor i eller planerar att bosätta sig i. Kommunen ska samverka med de företag, enskilda, föreningar, branschorganisationer och övriga som påverkas. Kommunikationen

kring frågor som rör vatten och avlopp är mycket viktig och säkerställs i en kommunövergripande plan för kommunikation.

Samhällsekonomi

Utvecklingsstrategin avser belysa vattnets värde för samhällsekonomin i ett helhetsperspektiv. Med detta perspektiv på plats kan till exempel investeringskostnader för enskilda, företag och kommunen bättre värderas.

Vattensamverkan

Kommunen har en positiv inställning till regional VA-samverkan. Som en stor aktör i regionen vill kommunen samverka med andra kommuner kring dricksvattenförsörjning, avloppshantering, kompetensutbyte och liknande inom sakområdet. Likaså har kommunen en positiv inställning till samverkan kring recipientkontroll, vattenråd och liknande.

Kostnadseffektiva och hållbara avlopp

Strategin främjar hållbara, klimatsmarta och kostnadseffektiva avloppssystem.

Miljöövervakning

Kommunens yt-, kust-, havs- och grundvatten ska ha en ändamålsenlig miljöövervakning. Övervakningen ska utgå från var människan påverkar eller kommer att påverka värden inom avrinningsområdena och även som uppföljning visa om åtgärder ger effekt. Övervakningen ska så långt möjligt baseras på principen att den som släpper ut föroreningar ska vara delaktig och bekosta r i m l i g d e l a v miljöövervakningen.

Klimatsäkra system

Den fysiska planeringen ska vara klimatsäker utifrån de ramar som sätts nationellt. Befintliga system anpassas för att med robusthet hantera ett förändrat klimat.

Säkert badvatten

Vattenkvaliteten vid våra utsedda badplatser ska uppfylla gällande krav. Övervakningen av badvattenkvaliteten ska beskrivas i planen för miljöövervakning av vatten.

Utvecklingsstrategin - delar till en helhet

Delarna

Utvecklingsstrategin för vatten och avlopp består av flera delar som tillsammans utgör strategin.

- Policy för vatten och avlopp
- Vattentjänstplan (dricksvatten, spillvatten och dagvatten samt skyfall)
- Dagvattenprogram
- Plan för enskild avloppshantering
- Plan för miljöövervakning
- Samhällsekonomisk analys
- Kommunikationsplan
- VA-översikt

Policy för vatten och avlopp

I VA-policyn tydliggörs de övergripande strategierna och policyn är därmed den grundläggande delen av VA-strategin. VA-strategin revideras vid behov dock minst en gång per mandatperiod och fastställs av kommunfullmäktige.

Kommunstyrelsen ansvarar för VA-strategin med tillhörande VA-policy. Arbetet med revideringar samordnas av samhällsbyggnadsförvaltningen.

Dagvattenprogram

Kommunens dagvattenprogram hanterar övergripande delar kring ansvar, planering, projektering, byggande och förvaltning av dagvattensystem.

Arbetet med dagvattenprogrammet samordnas av tekniska nämnden i samverkan med VA-huvudmannen och samhällsbyggnadsförvaltningen. Programmet fastställs av kommunfullmäktige. Nästa revidering är planerad till 2024 och därefter en gång per mandatperiod.

Vattentjänstplan

Vattentjänstplan ska finnas i alla kommuner senast 2023-12-31. Vattentjänstplanen ska innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Planen ska även innehålla en bedömning hur de allmänna vattenanläggningarna ska hanteras vid ökad belastning på grund av skyfall. Kommunfullmäktige beslutar om antagande och ändring vattentjänstplanen. Kommunfullmäktige ska en gång per mandatperiod pröva om planen är aktuell.

I vattentjänstplanen redovisas hur vattenförsörjningen tryggas i ett långsiktigt perspektiv. Det sker genom att strategiskt säkra vattentäkter och kapacitet i vattenverk för vattenproduktion och ledningsnät för distribution av vatten. I vattentjänstplanen beskrivs vidare var och när den befintliga bebyggelsen utanför verksamhetsområde och som omfattas av lagen om allmänna vattentjänster planeras anslutas till den allmänna anläggningen.

Vattentjänstplanen visar hur dagvatten som avvattnas från detaljplanlagd mark kommer omhändertas och renas före utsläpp till recipient. I dagsläget avleds detta dagvatten som per definition är ett avloppsvatten oftast orenat till recipient. Detta vatten från våra kvarter, genomfartsleder, gator och torg innehåller föroreningar och behöver renas före utsläpp till exempelvis älven.

Vattentjänstplan tas fram av kommunstyrelsen i samråd med övriga aktörer och fastställas av kommunfullmäktige under hösten 2023.

Plan för enskild avloppshantering

Denna plan fastställs av miljö- och hälsoskyddsnämnden och gäller i de delar av kommunen som inte ingår i av kommunfullmäktige fastställt verksamhetsområde för allmänna vattentjänster. I dessa delar av kommunen ansvarar fastighetsägaren själv för avloppsrening.

Plan för enskild avloppshantering tas fram och fastställs av miljö- och hälsoskyddsnämnden i samråd med övriga aktörer under 2023. Samtliga enskilda avlopp i kommunen ska uppfylla miljöbalkens reningskrav senast år 2027.

Plan för miljöövervakning av vatten

Denna plan fastställs av miljö- och hälsoskyddsnämnden och beskriver övervakningen av vatten. Planen beskriver inte kontrollen enligt livsmedelslagen men finns data som beskriver exempelvis nivåer i råvatten/grundvatten kan dessa införlivas i helheten. Planen ska bortse från kommungränserna och se till hela vattenförekomsternas utbredning. Planen ska vidare ta fram ett förslag till hur miljöbalkens krav på att den som förorenar även ska medfinansiera övervakningen nedströms på rimligt sätt.

Plan för övervakning av tas fram och vatten fastställs av miljö- och hälsoskyddsnämnden i samråd med övriga aktörer under 2023. Planen revideras därefter vid behov och minst en gång per mandatperiod.

Samhällsekonomisk analys

Idag saknas en heltäckande samhällsekonomisk analys som belyser vattnets värde i samhället och därmed saknas ett viktigt underlag för politiska beslut som sträcker sig generationer i framtiden. Hur mycket är yrkes- och fritidsfisket värt i våra vatten, våra badstränder och badplatser värda som besöksmål för turister och kommunmedborgare, våra dricksvattentillgångar som en helhet, våra vatten som recipienter för olika typer av verksamheter, o.s.v. Med denna typ av samhällsekonomisk analys på plats belyses alternativa insatser på ett annat sätt och underlättar för kloka långsiktiga beslut.

Samhällsekonomisk analys genomförs av samhällsbyggnadsförvaltningen i samråd med berörda aktörer under 2023.

Kommunikationsplan

Idag saknas en övergripande kommunikationsplan för vatten- och avloppsfrågorna i kommunen. I den kommunala organisationen finns olika behov beroende på respektive ansvarsområde. Den övergripande kommunikationsplanen knyter ihop kommunikationen och kommunikatörerna inom kommunens förvaltningar och bolag.

Övergripande kommunikationsplan tas fram av samhällsbyggnadsförvaltningen i samråd med berörda aktörer under 2023.

VA-översikt

Syftet med VA-översikten är att ge en översiktlig bild av vatten och avloppshantering i kommunen. VA-översikten uppdateras minst en gång per år. Inget politiskt beslut tas kring översikten som endast belyser läget, omvärldsfaktorer, utveckling och framtida behov gällande vatten och avlopp i Umeå kommun. Översikten finns tillgängligt på hemsidan för den som vill ta del av denna.

Samhällsbyggnadsförvaltningen lägger upp den övergripande strukturen i samråd med övriga aktörer. Aktörerna fyller på med fakta och sakinnehåll och en första uppdaterad version finns på plats under 2023.

Koppling till översiktsplanen

Översiktsplan Umeå kommun

Översiktsplan Umeå kommun visar en vision för Umeås kommuns mark- och vattenanvändning. Översiktsplanen består av ett stort antal delar såsom fördjupningar för olika geografiska områden. Alla översiktsplanens delar och strategier härleds till de strategier för hållbar tillväxt som beskrivs i Översiktsplan Umeå kommun som fungerar som paraply för annan planering. Översiktsplanen konkretiseras därefter i olika typer av dokument. Vattentjänstplanen är ett exempel på ett viktigt sådant dokument och som visar var allmän VA-anläggning planeras.

Utvecklingsstrategi för vatten och avlopp medverkar till genomförande av bebyggelsescenario Umeå mot 200 000 invånare år 2050 samt utvecklingsstrategier för hållbar tillväxt.

Illustration: Maria Löfgren.

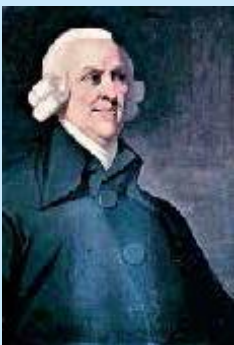
Samhällsekonomi

Vatten - inte vilken handelsvara som helst

Vattendirektivet inleds med konstaterandet att vatten inte är en vara vilken som helst, utan ett arv som måste skyddas, försvaras och behandlas som ett sådant arv. Vatten köps och säljs ju inte på en marknad på samma sätt som många andra varor i en marknadsekonomi. De flesta är vana att tänka på vatten som en fri nyttighet, som hittills inte har ingått i det "vanliga" ekonomiska systemet, kanske med undantag för de kollektiva systemen för teknisk vattenförsörjning och avloppshantering i tätorterna. I likhet med många andra naturresurser har vatten karaktären av att vara en gemensam resurs som inte så lätt kan privatiseras och göras till föremål för handel. Om det finns en ideal marknad skulle det gå att via prismekanismen åstadkomma en effektiv användning av samhällets resurser, förutsatt att köparen då också betalade hela kostnaden för användningen, inklusive eventuella miljöskador och kostnader för att ta hand om restprodukter. Eutrofieringen och andra miljöproblem är tydliga exempel på att marknaden inte fungerar och därför behövs det styrning och ingrepp i marknaden för att rätta till de värsta bristerna.

Vattnet har ett värde för:

- Dricksvatten till människor och djur
- Rekreation t.ex. bad, båturer, fågelskådning
- Energiproduktion, vattenkraft
- Livsmiljö för djur och växter
- Industriella tillverkningsprocesser
- Fiske, sjöfågeljakt
- Klimatreglering
- Efterpolering (Naturens reningsverk) för avloppsvatten från hushåll, jordbruk, industrier
- Bevattning av grödor
- Turism, regional utveckling
- Vattenmagasin och flödesutjämning

"Hur kommer det sig, att vatten, som är så viktigt att liv är omöjligt utan det, har ett så lågt pris - medan diamanter, som är helt onödiga, har ett så högt pris?"

Nationalekonomen Adam Smith 1776.

VA-policy

I VA-policyn fastställs strategiska vägval för frågor som rör vatten och avlopp

Kommunfullmäktige 2022-12-19

Övergripande

Kretslopp och hållbarhet

- För en hållbar förvaltning av våra naturresurser är ansvarstagande och kunskap av stor betydelse. Kommunen ska genom rådgivning, information, kommunikation och dialogträffar verka för kunskap i sakfrågor som rör vatten och avlopp.
- Enskilda avloppsanläggningar behöver kontinuerlig tillsyn vilket kräver säkerställande att fastighetsägare har kunskap och tar ansvar för sina utsläpp.
- Återföring av näringsämnen från slam till produktiv skogs- eller åkermark ska eftersträvas.
- Kommunen ska löpande och systematiskt arbeta för att minska utsläpp av oönskade ämnen.
- Verksamheter får bara släppa processavloppsvatten till den allmänna anläggningen efter samråd med VA-huvudmannen. En bedömning av avloppsvattnets egenskaper och innehåll av skadliga ämnen görs i varje enskilt fall och regleras enligt ABVA och upprättade industriavtal.
- Storskalig utbyggnad av avloppsnätet utanför städer och orter är resurskrävande i ett helhetsperspektiv och har stor påverkan i anläggningskedet. Framtida storskaliga utbyggnader ska belysas ur detta perspektiv inför val av lösning.
- Den allmänna anläggningen för vatten och avlopp betingar ett stort ekonomiskt värde. Den ska därför förvaltas på ett strukturerat och planerat sätt för att säkerställa dess tekniska funktion och realisera värdet av genomförda investeringar under lång tid.

Miljöövervakning

- Miljöövervakning av vattenförekomster ska ske på ett ändamålsenligt sätt utifrån var människan påverkar eller kommer att påverka värden inom avrinningsområdet och uppföljning av om åtgärder ger effekt utifrån en helhetssyn på avrinningsområdena.
- Verksamheter som påverkar vattenförekomster ska medfinansiera övervakningen.
- Miljöövervakning av vattenförekomster ska ske i samverkan mellan berörda kommuner, företag och andra verksamheter som påverkar vattnet. Kommunen ser positivt på deltagande i vattenråd, vattenvårdsförbund och liknande.

En ekonomi i balans

- Allmänt vatten och avlopp ska finansieras via avgifter som är nödvändiga för att täcka kostnaderna för att ordna och driva den allmänna VA-anläggningen.
- Vatten och avlopp som ordnas via avtal, utanför fastställt verksamhetsområde för allmän VA-försörjning, ska finansieras via särskilda avgifter på affärsmässig grund.
- Den kommunala VA-verksamheten ska fondera resurser för att säkra finansiering av åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa allmän VA-försörjning på lång sikt.

Vatten

Allmän vattenanläggning

- Allmän vattenanläggning ska företrädesvis baseras på grundvatten.
- Viktiga grundvattentillgångar ska säkras och skyddas minst i ett 1000-årsperspektiv.
- Reservvatten ska säkerställas för den allmänna vattenanläggningen.
- Vatten från den allmänna anläggningen används företrädesvis för hushållsändamål. Behov av vatten för industriella processer m.m. ordnas via egen anläggning.

Enskild vattenanläggning

- Enskild vattenanläggning ansvarar fastighetsägaren för. Kommunen ska tillse att information finns tillgänglig kring hälsorisker, provtagningsmöjligheter, råd kring utformning och liknande.
- Icke allmänna vattentäkter som någon gång under året försörjer fler än 50 personer eller där uttaget är mer än 10 m³ per dygn ansvarar vattenförening eller samfällighet för. Vattentäkter av denna typ omfattas av dricksvattenföreskrifterna.

Lagen om allmänna vattentjänster (LAV)

- Fastigheter med enskild vattenförsörjning införlivas i kommunalt verksamhetsområde för dricksvatten om dessa bedöms falla inom kommunens skyldighet enligt lagen om allmänna vattentjänster.

Ekonomi

- Kommunens taxor och avgifter tillämpas.
- Lagen om allmänna vattentjänster reglerar hur, när och vilka avgifter som kan debiteras inom fastställt verksamhetsområde för vatten och avlopp.
- Avtalskunder ska debiteras avgifter enligt företagsekonomiska principer som verkar för en hållbar användning av vatten och tillskapar resurser för en klimatanpassning av VA-systemet.

Avtalslösningar framöver

- Befintliga företag och nya företagsetableringar utanför verksamhetsområde ska vid förfrågan genom avtal erbjudas anslutning till allmän anläggning om det finns kapacitet, är tekniskt möjligt och blir kostnadsneutralt för VA-huvudmannen.
- Kommunen erbjuder normalt inte avtalslösningar för enstaka bostäder utanför verksamhetsområde.

Vattenskydd

- Vattenskyddsområde med aktuella föreskrifter ska finnas för allmänna anläggningar inklusive reservvattenanläggningar.
- Icke allmänna anläggningar (som någon gång under året försörjer fler än 50 personer eller där vattenuttaget är mer än 10 m³ per dygn) ska vid kontroll löpande rekommenderas inrätta vattenskyddsområde. Ställningstagande i frågan görs av den enskilda vattenföreningen eller samfälligheten.

Avlopp

Allmänt

- Vattentjänstplanen redovisar kommunens utbyggnadsplaner för den allmänna anläggningen och tidsplan för när detta planeras ske.
- I anslutning till befintliga verksamhetsområden sker vid behov normalt utbyggnad av den allmänna anläggningen för både vatten och avlopp. För områden med gles bebyggelse planeras normalt ingen utbyggnad av den allmänna anläggningen för avlopp.
- För områden utanför verksamhetsområde för allmänt avlopp anläggs enskilda eller gemensamma avloppsanläggningar. Miljö- och hälsoskydds nämnden fastställer "Plan för enskild avloppsförsörjning" med målsättningen att samtliga enskilda avlopp i kommunen ska uppfylla gällande reningskrav senast år 2027.
- Kommunen tillser att anslutning sker till allmän anläggning inom fastställt verksamhetsområde genom tillsynen. Kommunen kan vid särskilda omständigheter med sociala hänsyn medge ett tidsbegränsat uppskov med anslutning. Betalningsskyldigheten enligt LAV kvarstår.
- Inom områden med enskilda anläggningar där kommunal anläggning för avlopp planeras inom cirka 10 år gäller att tillstånd eller godkännande för enskild avloppsanläggning ska tidsbegränsas till ett år efter att kommunen upprättat förbindelsepunkt.

Avtalslösningar framöver

- Befintliga företag och nya företagsetableringar utanför verksamhetsområde ska vid förfrågan genom avtal erbjudas anslutning till allmän anläggning för hushållspillvatten om det finns kapacitet, är tekniskt möjligt och kan genomföras kostnadsneutralt för VA-huvudmannen.
- Kommunen erbjuder normalt inte avtalslösningar för enskilda fastigheter utanför verksamhetsområde.

Finansiering

- Lagen om allmänna vattentjänster reglerar hur, när och vilka avgifter som kan debiteras inom fastställt verksamhetsområde för vatten och avlopp.
- För enskild avloppsanordning som blir onyttig då verksamhetsområde för allmänt avlopp utvidgas finns möjlighet till ersättning. Det förutsätter att den enskilda anläggningen uppfyller gällande reningskrav och är nyare än 10 år.
- Kommunen kan, i enlighet med LAV, i undantagsfall medverka till avbetalningslösningar för de anläggningsavgifter som debiteras vid anslutning till den allmänna avloppsanläggningen.
- Innan nytt eller utökat verksamhetsområde beslutas, där utbyggnad inte är möjlig inom ramen för normal VA-taxa skall utredning göras om alternativ med särtaxa. Överstiger utbyggnadskostnaden intäkterna via anläggningsavgifter med mer än 30 % ska kommunfullmäktige överväga beslut om sär-taxa. Detta sker samtidigt med beslutet om utvidgning av verksamhetsområden.

Dagvatten

Allmänt

- En säker, klimatanpassad och långsiktigt hållbar dagvattenhantering ska eftersträvas vid all fysisk planering. Mål och övergripande strategier finns i dagvattenprogrammet.
- Dagvattenprogrammet tydliggör de övergripande principerna och vattentjänstplanen de konkreta åtgärderna som behöver genomföras för rening av dagvatten i ett 50-årsperspektiv.
- Inom verksamhetsområde för dagvatten ska kvaliteten säkras på det vatten som avleds till den allmänna anläggningen genom ABVA. Vid utsläppspunkt från allmän dagvattenanläggning till recipient säkras kvaliteten genom miljöbalken.

